

- Davydov, 1986 – Davydov V. V. Problemy razvivayushchego obucheniya: Opyt teoreticheskogo i ehksperimental'nogo psihologicheskogo issledovaniya / V. V. Davydov. – М.: Pedagogika, 1986. – 240 s.
- Korotov, 1980 – Korotov V. M. Vospityvayushchee obuchenie / V. M. Korotov. – М.: Prosveshchenie, 1980. – 192 s.
- Lomov, 1977 – Lomov B. F. Osnovy inzhenernoj psihologii / Uchebn. posobie dlya vtuzov (B. A. Dushkov, B. F. Rubahin, B. A. Smirnov); Pod red. chl.-kor. APN SSSR, prof. B. F. Lomova. – М.: Vyssh. shk., 1977. – 335 s.
- Menchinskaya, 1958 – Menchinskaya N. A. Psihologiya primeneniya znanij k resheniyu uchebnyh zadach // Psihologiya primeneniya znanij k resheniyu uchebnyh zadach / N. A. Menchinskaya. – М.: Izd-vo APN RSFSR, 1958. – 416 s.
- Rubinshtejn, 1958 – Rubinshtejn S. A. O myshlenii i putyah ego issledovaniya / S. A. Rubinshtejn. – М.: Izd-vo AN SSSR, 1958. – 147 s.
- Thorzhevs'kij, 2000 – Thorzhevs'kij D. O. Metodika trudovogo ta profesijnogo navchannya. – СН. II. Zagal'ni zasadi metodiki trudovogo navchannya / D. O. Thorzhevs'kij. – К.: NPU im. M. P. Dragomanova, 2000. – 184 s.
- Ushins'kij, 1983.– Ushins'kij K. D. Vibrani pedagogichni tvori: V 2-h t. / Redkol.: V. M. Stoletov ta in. – К.: Rad. shk., 1983. – Т. 1. – 489 s.

Надійшла до друку 27.08.2014.

УДК 373.5.016:744

Анатолій Брехунець

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНИХ ПОНЯТЬ НА УРОКАХ КРЕСЛЕННЯ

Шкільний предмет «Креслення» – один із тих, які важко засвоюються учнями. Одна з причин полягає в тому, що в ньому багато специфічних понять та термінів, засвоєння яких вимагає добре розвинутого абстрактного і понятійного мислення. На даний час не визначена продуктивна методична система формування понять шкільного предмета «Креслення» в учнів 8-9-х класів, яка повинна сприяти покращенню якості їх графічної підготовки, підвищенню успішності, загальному розвитку та забезпеченню наступності в подальшому навчанні.

Вчені не однаково розглядають процес формування понять, але всі вони пов'язують його з активним процесом мислення, практичною і розумовою діяльністю особи.

Важливою умовою успішного засвоєння понять є організація пізнавальної діяльності учнів, при якій формування понять відбувається в процесі їх практичного застосування до відповідного матеріалу. Це вимагає планомирного керівництва з боку вчителя розвитком дій учнів на основі врахування їхніх психологічних особливостей на різних етапах засвоєння, що веде до формування понять, які глибоко розкривають відповідну частину дійсності навколишнього світу.

У традиційно сформованій методиці навчання креслення формування графічних понять виступає як результат аналітико-синтетичної діяльності нервової системи учня. Шлях формування поняття в основному має такий вигляд: предмети і пов'язані з ним відчуття → сприйняття → уявлення → поняття → слово, при цьому необхідно враховувати, наскільки відомі і зрозумілі учневі даного віку ті ознаки, які розкривають зміст поняття, що вводиться.

Більшість вчених вказують, на головний шлях формування понять - навчання, в процесі якого основну роль відіграє зміст навчання та орієнтовна основа дій з предметами, які входять до складу понять.

Ключові слова: графічні поняття, креслення, зміст навчання, формування понять.

Школьный предмет «Черчение» один из тех, которые трудно усваиваются учащимися. Одна из причин заключается в том, что в нем много специфических понятий и терминов, усвоение которых требует хорошо развитого абстрактного и понятийного мышления. В настоящее время не определена продуктивная методическая система формирования понятий школьного предмета «Черчение» у учащихся 8-9-х классов, которая должна способствовать улучшению качества их графической подготовки, повышению успеваемости, общему развитию и обеспечению преемственности в дальнейшем обучении.

Ученые не одинаково рассматривают процесс формирования понятий, но все они связывают его с активным процессом мышления, практической и умственной деятельностью человека.

Важным условием успешного усвоения понятий является организация познавательной деятельности учащихся, при которой формирование понятий происходит в процессе их практического применения соответствующего материала. Это требует планомерного руководства со стороны учителя развитием действий учащихся на основе учета их психологических особенностей на разных этапах усвоения, что ведет к формированию понятий, которые глубоко раскрывают соответствующую часть действительности окружающего мира.

В традиционно сложившейся методике обучения черчению формирования графических понятий выступает как результат аналитико-синтетической деятельности нервной системы ученика. Путь формирования понятия в основном имеет такой вид: предметы и связанные с ним ощущения → восприятие → представление → понятие → слово, при этом необходимо учитывать, насколько известны и понятны ученику данного возраста те признаки, раскрывающие содержание понятия, вводимого.

Большинство ученых указывают на главный путь формирования понятий - обучение, в процессе которого основную роль играет содержание обучения и ориентировочная основа действий с предметами, которые входят в состав понятий.

Ключевые слова: графические понятия, черчение, содержание обучения, формирование понятий.

The school subjects «Drawings» is one of those hard subjects, which are hardly assimilated by the students. One of the reasons is that there are a lot of specific concepts and terms in this subject. And realizing of these terms requires students to have the well-developed abstract and conceptual thinking. Nowadays the productive methodical system of the formation of concepts at school subject «Drawings» for students of the 8-th and 9-th year study is not defined. But this system should enhance the quality of graphic trainings, increasing the performance, and ensure the overall development and providing continuity of the further education.

Scientists do not consider the process of forming concepts in the same way, but they associated it with the active process of thinking, practical and intellectual activities of the individual.

An important condition for the successful assimilation of concepts is the organization of cognitive activity of the students in which the formation of concepts occurs in their practical application up to the relevant material. It requires teacher to control systematically the development of student's actions with due to their psychological characteristics at different stages of learning. It leads to the formation of concepts, which are deeply explaining the part of the reality of the world.

In the traditional methods the forming image concepts are the results of analytical and synthetic activity of the student's nervous system. The way of forming the concept basically can be described as follow: the objects and related feelings – perception – impression – concept – word, it is necessary to take into account how students can realize and understand these features which explain the meaning of the concepts.

Most scientists are note that the main way of forming of the concepts is the learning process in which the main role is played by the content of education and estimated base actions on objects that are part of the concepts.

Key words: graphic concept, drawing, learning content, the formation of concepts.

Постановка проблеми. Характеризуючи сучасний освітній процес, слід підкреслити, що кризові явища, які найбільш яскраво проявляються в останні десятиріччя, є наслідком його відставання від науки, виробництва та суспільства. Освіта опинилася у двозначному становищі: з одного боку, вона обумовлює науково-технічний прогрес, а з другого – в надрах самого освітнього процесу чітко виявляється тенденція до внутрішнього опору інноваційним явищам у власній галузі.

Одне із головних положень концепції оновлення сучасної освіти пов'язане з перебудовою шкільної графічної освіти, оскільки графічні знання і вміння – це один із факторів, що сприяють загальнокультурному розвитку людини, її готовності до неперервної освіти та професійної діяльності. Тобто, як наголошував Д. Тхоржевський, «поставлено питання про перехід від школи з єдиним до школи з диференційованим змістом навчання».

Шкільний предмет «Креслення» – один із тих, які важко засвоюються учнями. Одна з причин полягає в тому, що в ньому багато специфічних понять та термінів, засвоєння яких вимагає добре розвиненого абстрактного і понятійного мислення. Необхідно відзначити і той факт, що інтелектуальний розвиток багатьох учнів не дозволяє їм працювати достатньо ефективно. Крім того, багато хто з них не вважає за потрібне вивчати креслення, як і деякі інші предмети, тому що не бачить перед собою конкретної мети. Тому ціннісне ставлення до предмета або інакше – спрямованість особистості учня на навчальну діяльність і готовність до неї – знаходиться на середньому, або навіть низькому рівнях потягу до знань. Тільки близько 10% від загальної кількості учнів старших класів бажають здобувати графічні знання.

Якісні зміни у вимогах до графічної підготовки людини висувають потребу суттєво переглянути позицію щодо ролі і місця курсу креслення в системі загальноосвітньої підготовки кожної молодої людини. Зараз необхідно вести мову про мету навчання креслення не тільки як формування певного обсягу інструментальних умінь виконувати графічні побудови. Курс креслення повинен стати важливою передумовою формування графічної культури школяра, розвитку його інтелекту. Ігнорування цих можливостей принижує загальноосвітню роль курсу креслення. Це призвело не тільки до втрати навчальним предметом своїх можливостей, а й до намагання вилучити його з навчального плану загальноосвітньої школи. Досвід же свідчить про те, що відсутність початкової графічної підготовки буде створювати великі труднощі учням далі, коли вони продовжать навчання у професійних навчальних закладах.

Для навчання в школі характерне спілкування учнів з учителями, їх робота з підручниками та іншою довідковою літературою, в результаті чого відбувається складний процес формування в учнів правильних понять. Тому термін «формування понять», який нами використовується,

відображає сутність педагогічної роботи, метою якої є спрямування діяльності учнів на засвоєння понять, надбаних людством у процесі пізнання навколишньої дійсності та вже сформованих понять. Звідси виникає потреба у підготовці здатності учителя формувати в учнів основної школи графічні поняття.

Ідея розробки методики формування графічних понять у навчанні креслення не є новою. Окремі рекомендації можна знайти в навчальних і методичних посібниках, статтях. Деякі прийоми роботи з поняттями використовують автори шкільних підручників. Однак на даний час не визначена продуктивна методична система формування понять шкільного предмета «Креслення» в учнів 8-9-х класів, яка повинна сприяти покращенню якості їх графічної підготовки, підвищенню успішності, загальному розвитку та забезпеченню наступності в подальшому навчанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під впливом суспільного прогресу виникає необхідність у проведенні робіт по вдосконаленню змісту освіти і шляхів навчання з метою максимального їх наближення до сучасного рівня наукових знань і методів дослідження. В цьому зв'язку розробляються психолого-дидактичні принципи відбору навчального матеріалу з урахуванням досягнень науки і техніки, визначаються оптимальні способи його засвоєння. Глибоку теоретичну розробку психологічно-педагогічних основ процесу формування знань здійснив у своїх дослідженнях Б. Ломов. Знаннями Б. Ломов називає «ті уявлення і поняття, які формуються в людини в процесі відображення об'єктивної дійсності. Знання можуть виступати і в формі чуттєвих образів, які відображають одиничні предмети, і в формі узагальненого відображення суттєвих властивостей предметів (і явищ) і зв'язків між ними... Коли мова йде про формування знань в учнів, то перш за все мається на увазі засвоєння ними наукових понять».

Проблема формування понять – одна з важливих та складних в психології та педагогіці, вона була й залишається об'єктом уваги багатьох учених-дослідників. Як відмічає Л. Виготський: «Питання розвитку наукових понять у дітей – це перш за все питання великої, можливо навіть першочергової важливості з точки зору завдань, які стоять перед школою в зв'язку з навчанням дитини системі наукових знань». Підтвердження цьому можна знайти в дослідженнях психолога В. Давидова, який вважає, що однією із головних цілей шкільного викладання є формування у дітей узагальнень і понять.

Термін «формування понять», відображає сутність педагогічної роботи, метою якої є спрямування діяльності учнів на засвоєння понять, надбаних людством у процесі пізнання. В. Коротов наголошує, це «один із самих складних об'єктів майстерності вчителя – вимагає знань філософії, логіки, психології, педагогіки. Але лише той вчитель, який розв'язує цю найскладнішу задачу, досягає дійсних успіхів в навчанні і вихованні своїх учнів».

Мета написання статті – розкрити психолого-педагогічні основи формування графічних понять в учнів основної школи на уроках креслення.

Виклад основного матеріалу. У психолого-педагогічній літературі поняття розглядаються як знання про предмети навколишньої дійсності, але це не просто знання, а знання про суттєві ознаки предметів, про їх сутність. Зокрема логіки А. Гетманова, В. Жеребкін, Г. Орендарчук, І. Хоменко і І. Алексюк та ін. розглядають поняття як основну форму мислення, в якій відображаються загальні істотні властивості предметів та явищ об'єктивної дійсності, загальні взаємозв'язки між ними у вигляді цілісної сукупності ознак. Але це не тільки форма відображення об'єктів і процесів у свідомості, але і діяльність по їх мисленнєвому відтворенню. У педагогіці поняття, в широкому розумінні, характеризується як «основна одиниця процесу мислення, за допомогою якого в явищах розпізнається найбільш загальне».

Аналіз існуючих визначень поняття дає підстави сформулювати визначення, за яким графічне поняття – це продукт мисленнєвих дій, результат узагальнення знань про окремі речі і явища. В процесі цього узагальнення відображається найбільш суттєве в об'єктах, що вивчаються, і закріплюються спеціальним терміном або назвою, символом чи знаком. Так, наприклад, в кресленні графічне поняття «лінія» може бути виражено в формі такого логічного визначення: лінія – основний елемент будь-якого креслення, який застосовують для зображення виробів на кресленні. Лінії креслення бувають різних типів, товщини й начерку в залежності від їх призначення, що сприяє більш чіткому виявленню форми виробу, який зображується. В цьому узагальненому логічному словесному визначенні поняття виражені всі основні суттєві ознаки всіх ліній на кресленні взагалі.

У зв'язку з недостатньою розробленістю питань впливу, цілісної взаємодії емоційних і інтелектуальних компонентів мислення в процесі формування й розвитку понять, особливої уваги заслуговують звернення до роботи К. Ушинського.

Поєднуючи психологічні, педагогічні, фізіологічні явища в єдине, спираючись на власний досвід, К. Ушинський вважав, що погляд на зовнішній світ, засвоєння уявлень і понять про нього обумовлено почуттями, які виконують роль посередника між областю свідомості й областю волі та підтримують процес мислення, сприяючи його необхідності.

Як же К. Ушинський узгоджував чуттєво-емоційну сторону пізнання з логікою розвитку понять? Попередню відповідь може дати зіставлення чотирьох ступенів розвитку понять із візами «душевно-розумових відчужень»:

1 ступінь. Безпосереднє сприйняття предмета. Можуть бути яскраво виражені такі відчуття: очікування несподіванки, подив.

2 ступінь. Порівняння отриманих уявлень про предмет, що

вивчається або явище, створення про нього поняття. Співвідноситься з почуттями схожості й різниці, непримиримого контрасту, сумніву, розумового напруження.

3 ступінь. Доповнення вчителя отриманого дітьми поняття, приведення поняття в систему. В роботу включаються почуття схожості й різниці, почуття впевненості.

4 ступінь. Узагальнення і закріплення отриманих знань співвідноситься з почуттям розумового успіху, а у випадку виявлення нової властивості може виникнути почуття несподіванки, подиву й процес розвитку понять повернеться до першого ступеня.

Отже, вчені не однаково розглядають процес формування понять, але всі вони пов'язують його з активним процесом мислення, практичною і розумовою діяльністю особи.

В історії пізнання ці знання й практика були тією базою, на якій поступово будувалося сучасне (теоретичне) знання. Принципи методології розвитку понять такі: 1) від сприйняття натуральних об'єктів або їх відображень → до уявлень про них; 2) від уявлень → до понять; 3) від простих понять (один або декілька елементів знань) → до складних, які включають багато елементів; 4) від спеціальних понять → до загальних. Поняття виникають в результаті класифікації об'єктів за інваріантними ознаками, які виступають як безпосередньо сприйняті даності і можуть бути відображені в системі мовних знаків. Ці поняття представлені в пам'яті двояко – як набір чуттєво даних ознак і як їх знакове відображення.

Важливою умовою успішного засвоєння понять є організація пізнавальної діяльності учнів, при якій формування понять відбувається в процесі їх практичного застосування до відповідного матеріалу. Це вимагає планомірного керівництва з боку вчителя розвитком дій учнів на основі врахування їхніх психологічних особливостей на різних етапах засвоєння, що веде до формування понять, які глибоко розкривають відповідну частину дійсності навколишнього світу.

У структуру пізнавальної діяльності із засвоєння понять шкільного предмета «Креслення» входять як загальні, так і специфічні розумові дії. До загальних (за термінологією, запропонованою О. Раєвим, належать дії: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування і конкретизація, узагальнення і спеціалізація, встановлення і застосування аналогій, класифікація і систематизація, яка їх об'єднує. Вони забезпечують встановлення необхідних і достатніх ознак поняття в конкретних об'єктах і формування узагальненого поняття і системи понять в структурі предмета. До специфічних (за термінології Н. Тализіної) або конкретних (за термінологією О. Раєва) розумових дій належать дії підведення під поняття і зворотня їй дія виведення наслідків – від факту належності об'єкта до поняття переходять до системи властивостей, якими володіє даний об'єкт. Іншими словами, за кожним поняттям схована особлива предметно-пізнавальна дія (або система таких дій), без виявлення якої неможливо

розкрити психологічні механізми виникнення і функціонування даного поняття.

З попереднього аналізу процесу формування понять неодмінними умовами для їх утворення є абстракція та узагальнення. Суть абстракції (абстрагування) як загальної розумової дії С. Рубінштейн розкриває так: «...абстракція – це по суті також специфічна форма аналізу, форма, якої аналіз набуває при переході до абстрактного мислення в поняттях. Аналітичний характер наукової абстракції полягає в тому, що вона виділяє суттєве, відволікаючись від несуттєвого». Наприклад, враховуючи абстрактність математичних понять, Н. Менчинська вказує на можливість різних способів їх формування: «В одних випадках вихідною формою є сприйняття, в других – образ або уявлення і, нарешті, в третіх – можливі також випадки, коли вихідною формою є узагальнена і абстрактна, виражена словами, думка, засвоєна спочатку в нерозчленованій формі, а потім шляхом послідовної конкретизації засвоєна у її повному змісті».

Термін «узагальнення» також часто зустрічається в психологічній, дидактичній та методичній літературі. В дослідженні В. Давидова відмічається, що «процес узагальнення складається з того, що дитина шляхом порівняння виділяє деякі властивості (якості), що повторюються, групи предметів». Він відмічав, що в процесі узагальнення відбувається, з одного боку, пошук і позначення словом деякого інваріанта в розмаїтті предметів і їх властивостей, з іншого – пізнання предметів даного розмаїття з допомогою виділеного інваріанта. В психолого-дидактичній і методичній літературі узагальнення характеризується як основний шлях утворення понять у школярів.

У традиційно сформованій методиці навчання креслення формування графічних понять виступає як результат аналітико-синтетичної діяльності нервової системи учня. Шлях формування поняття в основному має такий вигляд: предмети і пов'язані з ним відчуття → сприйняття → уявлення → поняття → слово, при цьому необхідно враховувати, наскільки відомі і зрозумілі учневі даного віку ті ознаки, які розкривають зміст поняття, що вводиться. З допомогою аналізу учень вичленовує окремі властивості (ознаки) предметів, а з допомогою синтезу об'єднує предмети за загальними ознаками. При цьому застосовуються обидві форми порівняння – зіставлення і протиставлення ознак предметів. Потім загальні суттєві властивості об'єктів абстрагують і закріплюють в термінах. Процес завершується узагальненням – введенням поняття, яке застосовується до будь-яких предметів, які мають виділені властивості. Якщо поняття вводиться на рівні формального визначення, то на останньому етапі формулюється це визначення. Але поняття може формуватися і без введення визначення.

Л. Виготський, ґрунтуючись на результатах проведених ним експериментальних досліджень, дійшов до висновку, що головна проблема утворення понять – проблема засобів, знарядь психічної діяльності, які

використовуються суб'єктом. Основним результатом його досліджень є те, що він уперше дав розгорнуту характеристику трьох основних ступенів розвитку понять у дітей: 1) утворення неупорядкованої й неформленої безлічі (синкретичних образів); 2) мислення в комплексах; 3) утворення справжніх понять. Він розмежував «наукові» і «життєві поняття» та виділив три основних психологічних моментів у формуванні понять у дітей:

- утворення системи (окреме поняття не може існувати ізольовано);
- усвідомлення власної мисленнєвої діяльності;
- особливе відношення до об'єкта на основі усвідомленості та системності.

Вказуючи на важливе значення проведених Л. Виготським досліджень, необхідно відмітити, що надмірна переоцінка ним ролі знарядь психічної діяльності і недооцінка ролі практичної діяльності привели до того, що розвиток понять став розглядатися ним як результат співробітництва дитини з дорослим.

Особливої уваги заслуговує теоретичний підхід Д. Богоявленського, О. Кабанової-Меллер, Г. Костюка, Н. Менчинської, Ю. Самаріна та ін. Ними доведено, що основні відмінності між рівнем розвитку мислення і формуванням понять в учнів пов'язані з тими способами, за допомогою яких учні засвоюють і застосовують знання та розв'язують різні типи задач; розкриті причини недоліків у формуванні понять в процесі навчання і показано, що повноцінне формування понять можливе лише при достатньому рівні розвитку мисленнєвих операцій. Г. Костюк вказував на те, що розвиток мислення дитини характеризується якісними змінами розумової діяльності, а не зводиться до простого накопичування знань, умінь та навичок. Це підтверджується і дослідженнями Д. Тхоржевського в яких доведено, що «при вивченні загальнотехнічних шкільних дисциплін продуктивне формування понять не може ґрунтуватися на механічному їх запам'ятовуванні, а вимагає спеціального управління. Тому в процесі навчання учнів створюються спеціальні ситуації та умови, що сприяють розвитку їх знань і мисленнєвої діяльності».

Увага вчителя повинна бути прикута не тільки до змісту матеріалу, що засвоюється, але і до процесу роботи учнів та способів їх розумової діяльності. В зв'язку з цим проблема розвитку мислення і формування понять вирішувалася з урахуванням двох факторів: засвоєння знань і оволодіння прийомами розумової діяльності.

Як показали дослідження розвитку процесу формування знань, уявлення, поняття, закони не можна механічно вкласти в голови учнів. Сформувані їх повинен обов'язково сам учень під керівництвом і за допомогою вчителя. Таким чином, формування уявлень, понять, усвідомлення законів – активний процес мислення і діяльності учня.

Висновки. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема формування понять на теоретичному рівні досліджена досить

вагомо і всебічно. Більшість вчених вказують, на головний шлях формування понять – навчання, в процесі якого основну роль відіграє зміст навчання та орієнтовна основа дій з предметами, які входять до складу понять. У відповідності з цим склалася певна методика формування понять, сутність якої зводиться до того, що виділені ознаки понять стають своєрідними орієнтирами при виконанні різноманітних дій, і для забезпечення такого орієнтування школяра необхідно провести через визначені етапи розумової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- Выготский, 1956* – Выготский Л. С. Избранные психологические исследования. Мышление и речь. Проблемы психологического развития ребенка / Под ред. А. Н. Леонтьева, А. Р. Лурия – М.: Изд. АПН РСФСР, 1956. – 519 с.
- Давыдов, 1986* – Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования / В. В. Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 240 с.
- Коротов, 1980* – Коротов В. М. Воспитывающее обучение / В. М. Коротов. – М.: Просвещение, 1980. – 192 с.
- Ломов, 1977* – Ломов Б. Ф. Основы инженерной психологии / Учебн. пособие для вузов (Б. А. Душков, Б. Ф. Рубахин, Б. А. Смирнов); Под ред. чл.-кор. АПН СССР, проф. Б. Ф. Ломова. – М.: Высш. шк., 1977. – 335 с.
- Менчинская, 1958* – Менчинская Н. А. Психология применения знаний к решению учебных задач // Психология применения знаний к решению учебных задач / Н. А. Менчинская. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1958. – 416 с.
- Рубинштейн, 1958* – Рубинштейн С. А. О мышлении и путях его исследования / С. А. Рубинштейн. – М.: Изд-во АН СССР, 1958. – 147 с.
- Тхоржевський, 2000* – Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання. – Ч. II. Загальні засади методики трудового навчання / Д. О. Тхоржевський. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. – 184 с.
- Ушинський, 1983*– Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. / Редкол.: В. М. Столетов та ін. – К.: Рад. шк., 1983. – Т. 1. – 489 с.

REFERENCES

- Vygotskiy, 1956* – Vygotskiy L. S. Izbrannyye psihologicheskie issledovaniya. Myishlenie i rech. Problemy psihologicheskogo razvitiya rebenka / Pod red. Leonteva A. N., Luriya A. R. – М.: Izd. APN RSFSR, 1956. – 519 s.
- Davyidov, 1986* – Davyidov V. V. Problemy razvivayuschego obucheniya: Opyit teoreticheskogo i eksperimentalnogo psihologicheskogo issledovaniya / V. V. Davyidov. – М.: Pedagogika, 1986. – 240 s.
- Korotov, 1980* – Korotov V. M. Vospityivayuschee obuchenie / V. M. Korotov. – М.: Prosveschenie, 1980. – 192 s.
- Lomov, 1977* – Lomov B.F. Osnovyi inzhenernoy psihologi / Uchebn. posobie dlya vtuzov (B. A. Dushkov, B.F. Rubahin, B.A. Smimov); Pod red. chl.-kor. APN SSSR, prof. B. F. Lomova. – М.: Vyissh. shk., 1977. – 335 s.
- Menchinskaya, 1958* – Menchinskaya N. A. Psihologiya primeneniya znaniy k resheniyu uchebnyih zadach // Psihologiya primeneniya znaniy k resheniyu uchebnyih zadach / N. A. Menchinskaya. – М.: Izd-vo APN RSFSR, 1958. – 416 s.
- Rubinshteyn, 1958* – Rubinshteyn S. A. O myishlenii i putyah ego issledovaniya / S. A. Rubinshteyn. – М.: Izd-vo AN SSSR, 1958. – 147 s.
- Thorzhevskiy D, 2000* – Thorzhevskiy D. O. Metodyka trudovogo ta profesiinogo navchannia. – Ch. II. Zagalni zasady metodyky trudovogo navchannia / D. O. Thorzhevskiy. – К.: NPU Im. M.P. Dragomanova, 2000. – 184 s.

Ushynskiy, 1983 – Ushynskiy K. D. Vybrani pedagogichni tvory: V 2-h t. / Redkol.: V. M. Stolietov ta in. – K.: Rad. shk., 1983. – T. 1. – 489 s.

Надійшла до друку 13.05.2014.

УДК 373.5.016:811.161.2

Катерина Гляненко

ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті акцентується увага на комунікативно-компетентнісному спрямуванні роботи, її унікальних можливостях трансформування знань, умінь і навичок школярів у важливі життєві компетентності. Розкрито перспективи особистісно зорієнтованих технологій в умовах сучасної національної освіти, обґрунтовано потребу розвитку комунікативних компетенцій учнів через вдосконалення мовленнєвих навичок на уроках української мови. Обрано такі методи навчання, які дозволяють школярам проявити свою активність, здібності, творчість та підвищити власний рівень мовленнєвої компетентності. Особистісно зорієнтований підхід поєднує виховання й освіту в єдиний процес допомоги, підтримки, соціально-педагогічного захисту, розвитку дитини, підготовки її до життєтворчості. Важливу роль у стимулюванні в школярів інтересу до праці відіграють завдання, що потребують творчої переробки, узагальнення, систематизації, вмінь і навичок порівнювати й аналізувати вже відоме, експериментування, пошуку; створення умов для розвитку ситуативного інтересу, який відіграє роль «пускового» механізму в здійсненні діяльності; використання ігрових моментів, що стимулюють прояв самостійності учнів, їх творчих можливостей; розв'язання творчих завдань.

Визначено, що вчителеві треба створити умови для того, щоб учні відрефлексували те, про що дізналися, та запитали себе, що це означає для них, як це змінює їхні попередні уявлення, зрештою, як вони зможуть це використовувати у своїй подальшій пізнавальній діяльності та в житті. Вони мають також оцінити власний рівень розуміння та засвоєння навчального матеріалу і спланувати чіткі реальні кроки його подальшого опрацювання; порівняти своє сприйняття з думками, поглядами, почуттями інших та інколи скоригувати певні позиції. Важливим чинником, що впливає на ефективність рефлексії в навчанні, є різноманітність її форм і прийомів, їх відповідність віковим та іншим особливостям дітей.

У статті виділено характеристики окремих груп методів та прийомів навчання, їх систем, які сприяють розвиткові та вдосконаленню мовленнєвих навичок.

Ключові слова. Комунікативні здібності, методи і прийоми навчання, особистісно зорієнтований підхід, вільне письмо, знайди помилку.

В статье акцентируется внимание на коммуникативно-компетентностном направлении работы, ее уникальные возможности трансформации знаний, умений и навыков школьников в важные жизненные компетентности. Раскрыты перспективы личностно ориентированных технологий в условиях современного национального образования, обоснована необходимость развития коммуникативных компетенций учащихся благодаря совершенствованию речевых навыков на уроках украинского языка. Выбраны такие методы обучения, которые позволяют школьникам проявить свою активность, способности, творчество и повысить собственный уровень речевой компетентности. Личностно ориентированный подход сочетает воспитание и образование в единый процесс помощи, поддержки, социально - педагогической защиты, развития ребенка, подготовки его к жизнетворчеству. Важную роль в стимулировании у